

จัตุรัสฟาตาฮิลลาฮ์ (Fatahillah Square) อุทยานประวัติศาสตร์ย่านเมืองเก่า กลางเมืองจาการ์ตา (Jakarta)

สมาน อู๋งามสิน

ลูบจาการ์ต้า (Djakarta)

จาการ์ต้า (Djakarta) เมืองประวัติศาสตร์ที่ปัจจุบันเป็นเมืองหลวงของสาธารณรัฐอินโดนีเซียที่เต็มไปด้วยพิพิธภัณฑ์และโบราณสถานมากมายกระจายอยู่ทั่วมืองจัตุรัสฟาตาฮิลลาฮ์ (Fatahillah Square) ตั้งอยู่ในย่านเมืองเก่าซึ่งอดีตเป็นที่ตั้งของสถานีการค้า Dutch East India Company (VOC) ศูนย์กลางอำนาจการปกครองของนักล่าอาณานิคม Dutch ปัจจุบัน Location นี้เป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์สำคัญ 3 แห่งคือ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ (History Museum) พิพิธภัณฑ์จิตรกรรมและเครื่องเคลือบดินเผา (Fine Arts & Ceramics Museum) และพิพิธภัณฑ์วาหยัง (Wayang Museum) พิพิธภัณฑ์ทั้ง 3 แห่งนี้ตั้งอยู่กันคนละด้านของจัตุรัส ตรงกลางเป็นลานกว้างที่ประดับประดาด้วยปืนใหญ่โบราณหลายกระบอก เช่น Si Jagur ปืนใหญ่ของ Portugal ที่ Dutch ล่าเหยียดจากเมือง Malacca มาไว้ที่เมือง Batavia (Djakarta) เมื่อคริสต์ศักราช 1641 มีความเชื่อเดิมว่า ปืนใหญ่กระบอกนี้เป็นสัญลักษณ์ของการเจริญพันธุ์ ถ้าใครอยากได้ผู้สืบสกุลก็ให้ไปขอกับปืนใหญ่กระบอกนี้ เป็นต้น ในช่วงสุดสัปดาห์จะมีนักแสดงและศิลปินริมถนนจำนวนมากมาอวดความสามารถเพื่อสร้างบรรยากาศของความเพลิดเพลินเจริญใจ มีอาหารว่างขายและมีรถจักรยานโบราณให้เช่าขับในลานกว้างอีกด้วย

พิพิธภัณฑ์ในเมืองจาการ์ต้า (Djakarta) ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในอาคารขนาดใหญ่ที่โอ่อ่ากว้างขวางสืบเนื่องจากอาคารเหล่านี้เป็นมรดกตกทอดจากนักล่าอาณานิคม Dutch ที่สร้างขึ้นตามรสนิยมชาวยุโรปเพื่อใช้บริหารราชการในระหว่างที่ครองอำนาจยาวนานกว่า 300 ปี หลังจากได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์ในคริสต์ศักราช 1945 รัฐบาลสาธารณรัฐอินโดนีเซียจึงตรากฎหมายยึดอาคาร

เหล่านี้เป็นของรัฐทั้งหมดและนำมาดัดแปลงเป็นพิพิธภัณฑ์สถานต่าง ๆ ทั่วมืองเมืองจาการ์ต้า (Djakarta) ข้อค้นพบประการหนึ่งคือ ประวัติศาสตร์สาธารณรัฐอินโดนีเซียมีอาจตัดขาดจากปืนใหญ่ได้อย่างเด็ดขาด ด้วยเหตุที่ดินแดนแถบนี้เป็นสมุทรรัฐ (Nusantara) และปืนใหญ่เป็นอาวุธที่ทรงพลังมากมากที่สุดของยุคสมัยในการสะกดกั้นการรุกรานจากภายนอก

เจ้าชายฟาตาฮิลลาฮ์ (Prince Fatahillah) ผู้พิชิต

บันทึกประวัติศาสตร์หลายชิ้นระบุตรงกันว่า กษัตริย์สมุทรรัฐฮินดูของ Sunda Kalapa มีความวิตกกังวลเป็นอย่างยิ่งต่อการขยายอำนาจของสุลต่านสมุทรรัฐอิสลาม Demak ในชวาตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความผูกพันเชิงอำนาจด้วยการสมรสพระราชธิดาของพระองค์กับเจ้าชายฟาตาฮิลลาฮ์ (Prince Fatahillah) แห่งสมุทรรัฐ Cirebon port ซึ่งจบการศึกษาศาสนาจากมหานครมักกะฮ์และกลับมาเป็นนักเผยแผ่อิสลาม กษัตริย์สมุทรรัฐฮินดูจึงส่งราชทูตไปยังเมือง Malacca เพื่อเชิญชวนให้ Portugal มาสร้างป้อมค่ายและโกดัง

เมื่อวัฒนธรรมอินเดียแพร่เข้ามาในภูมิภาคนี้ จึงมีการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมพื้นเมืองกับวัฒนธรรมอินเดีย นับแต่นั้นมาจึงปรากฏเป็นวาทะที่ยังมีชื่อและลักษณะบางอย่าง ตามเทพเจ้าศาสนาฮินดู แต่ก็ยังมุ่งสร้างตามวัฒนธรรมพื้นเมือง

สินค้าในดินแดนของพระองค์ ดังนั้น จึงมีการจัดงานเลี้ยงเฉลิมฉลองกันอย่างเอิกเกริกมหาพาร และมีการเซ็นสัญญาพันธมิตรที่ Sunda Kalapa เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม คริสต์ศักราช 1522 โดยกัปตัน Enrique Leme ของ Portugal ให้คำมั่นที่จะสนับสนุนกษัตริย์สมุทรรัฐฮินดู แต่เนื่องจาก Portugal ประสบปัญหาความยุ่งยากใน India ทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่างล่าช้าจนไม่ทันการ ด้วยเหตุที่สุลต่านสมุทรรัฐอิสลาม Demak ก็มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง Sunda Kalapa กับ Portugal เช่นกัน พระองค์จึงมีรับสั่งให้เจ้าชายฟาตาฮิลลาฮู (Fatahillah) พระราชบุตรเขยนำกำลังเข้าบุกยึดสมุทรรัฐฮินดู Sunda Kalapa ในคริสต์ศักราช 1526 ด้วยกำลังทหารเพียง 1452 นาย นับเป็นผลงานแห่งชัยชนะครั้งหนึ่งของเจ้าชายฟาตาฮิลลาฮู (Prince Fatahillah)

ชัยชนะครั้งที่สองของเจ้าชายฟาตาฮิลลาฮู (Fatahillah) เมื่อตอนต้นคริสต์ศักราช 1527 คือการที่พระองค์สามารถผลักดันเรือ Portugal 3 ลำจากกองเรือภายใต้การบังคับบัญชาของกัปตัน

Francisco de Sa ซึ่งประสบพายุรุนแรงกลางทะเล และตัดสินใจพากองเรือเข้ามาหลบภัยที่ชายทะเล Sunda Kalapa โดยที่เขาไม่รู้ว่าเพิ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงอำนาจการปกครองจากสมุทรรัฐฮินดูมาเป็นสมุทรรัฐอิสลามเมื่อไม่นานมานี้

จากชัยชนะครั้งที่สองนี้ ทำให้มีการเปลี่ยนชื่อสมุทรรัฐ Sunda Kalapa เป็น Jayakarta ซึ่งมีความหมายในภาษาสันสกฤตว่า “ชัยชนะเบ็ดเสร็จ” ดังนั้นวันที่ 22 มิถุนายน คริสต์ศักราช 1527 จึงถือเป็นวันกำเนิดเมืองจากการตั้ง (Djakarta) และเป็นวันรำลึกถึงชัยชนะทั้งสองครั้งของกองกำลังภายใต้การบังคับบัญชาของเจ้าชายฟาตาฮิลลาฮู (Prince Fatahillah) แห่งสมุทรรัฐอิสลาม Cirebon port ด้วยเหตุนี้ ชื่อ ‘ฟาตาฮิลลาฮู (Fatahillah)’ จึงถูกขนานนามเป็นชื่อจัตุรัสเพื่อเป็นเกียรติแก่วีรกรรมและวีรภาพของพระองค์

พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ (History Museum)

อาคารพิพิธภัณฑ์แห่งนี้สร้างขึ้นเมื่อคริสต์ศักราช 1712 ในอดีตเป็นสำนักงานสมการยุติธรรม (Justice Court) ของ Dutch ซึ่งได้ถูกอาคารเป็นคุกน้ำใต้ดิน

ไว้กักขังผู้ถูกกล่าวหาในคดีต่าง ๆ ภายในมีวัตถุโบราณหลายชิ้นที่น่าสนใจเช่น เครื่องมือก่อนประวัติศาสตร์ อาวุธและเครื่องเรือน เป็นต้น แต่ชิ้นที่ควรศึกษาวิจัยอันดับแรกคือ หินก้อนใหญ่สีนิลที่เป็นปฏิมากรรมอนุสาวรีย์เก่าแก่ที่สุดของเมืองจาการ์ต้า (Djakarta) ซึ่งขุดค้นพบที่ Kampong Batu-Tumbuh (ปัจจุบันคือหมู่บ้าน Tuguh ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของ Tanjong Priok) อักษรที่สลักไว้บนก้อนหินใหญ่สีนิลนี้เป็นอักษร Wenggi ในยุคราชวงศ์ Pallava ที่มีศูนย์กลางอำนาจอยู่ทางตอนใต้ของ India เนื้อหากล่าวถึงการเฉลิมฉลองการชุดคลองระบายน้ำของพระฮินดูในคริสต์ศตวรรษที่ 5 นี่เป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่แสดงถึงอิทธิพลของฮินดูในชวาตะวันตกก่อนอิสลามจะมาถึง มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับคลองระบายน้ำนี้ว่า สวยามนักร มีน้ำที่ใสบริสุทธิ์และมีความยาว 7 ไมล์ กษัตริย์ Purnawarman รับสั่งให้ขุดเพื่อแก้ปัญหา น้ำท่วม และคณะพรหมณ์ใช้เวลาเพียง 21

วันก็ขุดเสร็จ ในการนี้พระองค์จึงทรงพระราชทานรางวัลเป็นวันนับพันตัวแก่คณะพรหมณ์

ภายในอาคารยังมีตู้ขนาดใหญ่ที่มีลวดลายสวยงามวิจิตรบรรจงแบบ Dutch ถูกจัดแสดงไว้หลายใบ ที่โดดเด่นใบหนึ่งคือตู้หนังสือของสภาการยุติธรรม (Justice Court) ซึ่งถูกทำขึ้นที่เมือง Batavia (Djakarta) เมื่อคริสต์ศักราช 1748 (ราว 270 ปีก่อน) ด้านบนตรงกลางตู้เป็นตราลวดลายทำจากไม้ซูปทองเป็นรูปโล่ของสมาชิกรัฐสภาการยุติธรรม (Justice Court) ด้านบนซ้ายประดับด้วยรูปปั้นเทพีแห่งความยุติธรรม (Goddess of Justice) และด้านบนขวาประดับด้วยรูปปั้นเทพีแห่งความจริง (Goddess of Truth)

พิพิธภัณฑ์จิตรกรรมและเครื่องเคลือบดินเผา (Fine Arts & Ceramics Museum)

สิ่งแรกที่ต้องกล่าวถึงเมื่อก้าวเท้าเข้าสู่อาคารพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ซึ่งสร้างเมื่อคริสต์ศักราช 1870 และเคยเป็นค่ายทหารของ Dutch คือ จิตรกรผู้มีนามสื่อเลื่อง Raden Saleh Syarif Bustaman (คริสต์ศักราช 1807-1880) ท่านคือจิตรกรผู้เป็นสัญลักษณ์แห่งจิตรกรรมร่วมสมัยอินโดนีเซีย และเป็นจิตรกรซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในโลกศิลปะของศตวรรษที่ 19 Raden Saleh มาจากครอบครัวขุนนางชาวที่สืบเชื้อสายอาหรับ Hadhrami จากย่าน Semarang ศิลปินเบลเยียมชื่อ A.A.I. Payen สังเกตเห็นอัจฉริยภาพในความเป็นศิลปินของท่านจึงจัดหาทุนการศึกษาให้เข้าเรียนในสถาบันศิลปะที่ Netherlands และ Paris ตั้งแต่คริสต์ศักราช 1829 (เมื่อ 190 ปีก่อน) Raden Saleh จึงมีความคุ้นเคยกับชนชั้นสูงของหลายประเทศในยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Grand Duke of Saxe-Coburg-Gotha ที่แต่งตั้งท่านให้เป็นอัศวินของ Dutch

หลังจากใช้ชีวิตอยู่ในหลายเมืองของยุโรปและแอฟริกาเหนือมานานกว่า 20 ปี Raden Saleh ตัดสินใจกลับคืนสู่มาตุภูมิในคริสต์ศักราช 1852 ท่านสร้างคฤหาสน์สุดหรูที่ตกแต่งตามสไตล์โรแมนติก French Neo-Gothic และใช้ชีวิตพร้อมกับภรรยาคนแรกชาว Eurasia ที่มีฐานะร่ำรวยมาก หลังจากแยกทางกัน ท่านย้ายไปอยู่ที่เมือง Yogyakarta และแต่งงานใหม่กับลูกพี่ลูกน้องของสุลต่าน ต่อมาในคริสต์ศักราช 1869 ท่านถูกกล่าวหาด้วยความเข้าใจผิดว่ามีส่วนร่วมกับการวางแผนโค่นล้มผู้มีอำนาจ เป็นผลให้ท่านถูกกักบริเวณที่เมือง Bogor และเสียชีวิตเมื่อวันที่ 23 เมษายน คริสต์ศักราช 1880

ผลงานส่วนใหญ่ของ Raden Saleh ประกอบด้วยภาพเหมือน ทิวทัศน์ และรูปสัตว์ในแนวโรแมนติก ซึ่งบางภาพเต็มไปด้วยความโลดโผน มีสองภาพซึ่งเป็นที่รู้จักกันมากที่สุดในโลกศิลปะศตวรรษที่ 19 คือ 'Capture of Prince Diponegoro' และ 'Between Life and Death' ผลงานส่วนหนึ่งของท่านถูกจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ แต่ในความเป็นจริงชิ้นงานส่วนใหญ่ได้กลายเป็นวัตถุศิลปะสะสม (Collections) ของกษัตริย์และชนชั้นสูงในยุโรป รวมทั้งบางส่วนถูกจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ ของเมือง Amsterdam

นอกเหนือจากวัตถุศิลปะที่เป็นเครื่องเคลือบดินเผาหายากที่เป็น Porcelain และ Ceramics ของศตวรรษที่ 14-16 ในหลากหลายรูปแบบจากดินแดนในยุโรป เอเชียและเกาะแก่งต่าง ๆ ทั่วอินโดนีเซียแล้ว ที่พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ยังมีภาพเขียนที่แสดงออกถึงอารมณ์รักชาติ รักแผ่นดิน เช่น ภาพเขียนอดีตประธานาธิบดี Soekarno บิดาแห่งเอกราชสาธารณรัฐอินโดนีเซียขณะกำลังกล่าวปราศรัยรณรงค์เรียกร้องการปลดปล่อยจากนักล่าอาณานิคม Dutch ท่ามกลางมวลมหาประชาชนที่อัดแน่นที่สุดขีดและอีกภาพหนึ่งที่แสดงออกถึงความเป็นเอกภาพน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

(Solidarity) ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในสังคมพหุวัฒนธรรมอินโดนีเซีย

พิพิธภัณฑ์วาหยัง (Wayang Museum - Shadow Puppet Museum)

อาคารพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ถูกสร้างขึ้นในแบบ neo-Renaissance เมื่อคริสต์ศักราช 1912 และมีการปรับปรุงภายนอกเมื่อคริสต์ศักราช 1938 ในศตวรรษที่ 18 บริเวณนี้เดิมเคยเป็นโบสถ์แห่งแรกของนักล่าอาณานิคม Dutch และสุสานของข้าหลวงใหญ่รวมถึงชนชั้นสูงหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกำแพงโบราณในอาคารพิพิธภัณฑ์ที่ยังคงเป็นศิลปะวัตถุเพื่อระลึกถึง Jan Pieterzoon Coen ข้าหลวงใหญ่คนแรกของนักล่าอาณานิคม Dutch ที่ปกครองเมือง Batavia (Jakarta) ภายในอาคารมีการจัดแสดงหุ่นกระบอกหนัง หุ่นมือและหน้ากากหลากหลายรูปแบบจากกลุ่มประเทศอาเซียนและท้องถิ่น

การแสดงหุ่นกระบอกหนังของอินโดนีเซียเป็นศิลปะเฉพาะตัวที่มีอยู่หลายประเภท เรียกรวมๆว่า Wayang Kulit คำว่า Wayang มาจากศัพท์ภาษาชาวว่า Bayang แปลว่า เงา ส่วนคำว่า Kulit แปล

ว่า หนังสือมีข้อมูลพอจะสันนิษฐานได้ว่า การแสดงหุ่นกระบอกหนังในยุคโบราณนั้นเป็นการบูชาบรรพบุรุษ ดังนั้นรูปร่างของวาหยังเมื่อเริ่มต้นจึงเป็นรูปบรรพบุรุษหรือเทพเจ้าพื้นเมืองของชนเผ่า Malay-Polynesian เมื่อวัฒนธรรมฮินดูเผยแพร่เข้ามาในภูมิภาคนี้ จึงมีการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมพื้นเมืองกับวัฒนธรรมฮินดู นับแต่นั้นมาจึงปรากฏเป็นวาหยังที่มีชื่อและลักษณะบางอย่างตามเทพเจ้าศาสนาฮินดู แต่ก็ยังมุ่งโล่งใสตามวัฒนธรรมพื้นเมือง เรื่องที่นิยมเล่าคือมหากาพย์และรามายณะ แต่เนื้อหารายละเอียดแตกต่างจากของ India มีโครงเรื่องซับซ้อนกว่าและมีตัวละครเพิ่มขึ้น ต่อมาเมื่อชาวราชนัถืออิสลามราวคริสต์ศตวรรษ 15-16 รูปแบบของตัววาหยังก็เปลี่ยนไปสืบเนื่องจากอิสลามห้ามแสดงภาพมนุษย์และสัตว์

อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงหุ่นกระบอกหนังประกอบด้วยโรง จอหนังทำจากผ้าฝ้ายขาวบาง ๆ ตันกล้ายสำหรับปักตัวหุ่นกระบอกหนังเวลาแสดงตะเกียงหรือไฟแสงสว่าง หีบไม้สำหรับเก็บตัวหุ่นกระบอกหนัง และเครื่องเคาะจังหวะ นายหนัง (ดาหลัง) ต้องทำหน้าที่หลายอย่างราวกับมนุษย์วิเศษโดยจะเป็นผู้เชิดตัวหุ่นกระบอกหนัง พากษ์ร้องเพลง และให้จังหวะแก่วงปีพาทย์ชวา นายหนัง (ดาหลัง) จึงต้องเป็นผู้มีปฏิภาณสูง มีไหวพริบ มีอารมณ์ขัน มีความจำดีและรอบรู้ในศิลปะวรรณคดีโบราณชวา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวความเป็นไปทางสังคมการเมืองในปัจจุบัน

Timeline ประวัติศาสตร์เมืองจาการ์ต้า (Jakarta)

เจ้าชายฟาตาฮิลลาฮู (Prince Fatahillah) แห่งสุมาตราอิสลาม Cirebon port ยกกำลังเข้ายึดสุมาตราฮินดู Sunda Kalapa สำเร็จเมื่อ

คริสต์ศักราช 1526 และเปลี่ยนชื่อเมือง Sunda Kalapa เป็น Jayakarta เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน คริสต์ศักราช 1527

92 ปีต่อมา ในคริสต์ศักราช 1619 นักล่าอาณานิคม Dutch จากยุโรป เพียบพร้อมด้วยแสนยานุภาพทางทะเล ยกกองทัพเข้ายึดเมือง Jayakarta แล้วเปลี่ยนชื่อเมืองเป็น Batavia

330 ปีต่อมา อดีตประธานาธิบดี Soekarno เป็นผู้นำการเรียกร้องเอกราชสำเร็จเมื่อคริสต์ศักราช 1949 และเปลี่ยนชื่อเมือง Batavia เป็นจาการ์ต้า (Jakarta) จวบจนถึงวันนี้ครบรอบ 70 ปีบริบูรณ์

คงจะไม่ต้องกล่าวก็ได้ว่า ผู้เฝ้ารู้ประวัติศาสตร์อินโดนีเซียโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองจาการ์ต้า (Jakarta) สามารถสานปณิธานของตนเองให้เป็นจริงด้วยการเริ่มต้นค้นคว้าข้อมูลที่อยู่ย่านประวัติศาสตร์ย่านเมืองเก่า จัตุรัสฟาตาฮิลลาฮู (Fatahillah Square) แห่งนี้ ■